

**ZULFIYA SHE'RIYATINING BADIY-USLUBIY VA TASVIRIY
IFODALARI**

Usmonova Yulduz

Shahrisabz davlat pedagogika instituti

O'zbek tili va adabiyoti yo'nalishi 1.22-guruh talabasi

Annotatsiya. Ushbu maqolada O'zbekiston xalq shoiri Zulfiya ijodining badiiy-uslubiy va tasviriy ifoda xususiyatlari lingvistik va poetik jihatdan tahlil qilingan. Asosan shoiraning o'tmish va vafo dardi aks etgan "Ko'rganmiding ko'zlarimda yosh" she'ri asosida tahlil olib borilib, undagi leksik, fonetik, morfologik va sintaktik vositalarning badiiy ifoda yaratishdagi o'rni yoritilgan. Tahlil davomida shoiraning individual uslubi, tabiat va inson ruhiyati parallelizmi hamda obraz yaratish mahorati ilmiy asosda izohlangan.

Kalit so'zlar: Zulfiya, she'riyat, badiiy uslub, tasviriy ifoda, leksika, evfoniya, parallelizm, lingvo-poetik tahlil, obraz.

Annotation. This article provides a linguo-poetic analysis of the artistic, stylistic, and figurative features of the works of the People's Poet of Uzbekistan, Zulfiya. The study focuses on her deeply emotional poem "Did You See Tears in My Eyes," exploring its lexical, phonetic, morphological, and syntactic elements that contribute to artistic expression. The poet's individual style, the parallelism between human psychology and nature, and her skill in creating imagery are analyzed scientifically.

Keywords: Zulfiya, poetry, artistic style, figurative expression, lexis, euphony, parallelism, linguo-poetic analysis, imagery.

Аннотация. В данной статье анализируются художественно-стилистические и изобразительные особенности творчества народной поэтессы Узбекистана Зульфийи с лингвопоэтической точки зрения. Анализ в основном основан на стихотворении «Видел ли ты слезы в моих глазах», и подчеркивается роль лексических, фоносемантических, морфологических и синтаксических средств в создании художественного выражения. В ходе исследования на научной основе объясняются индивидуальный стиль поэтессы, параллелизм природы и психологии человека.

Ключевые слова: Зульфия, поэзия, художественный стиль, изобразительное выражение, лексика, эвфония, параллелизм, лингвопоэтический анализ.

Özet

Bu makalede Özbekistan Halk Şairi Zulfiya'nın eserlerinin sanatsal, üslupsal ve imgesel özellikleri dilbilimsel ve şiirsel açıdan incelenmiştir. Çalışmada özellikle "Gözlerimde Yaş Görmüş Müydün" adlı şiiri üzerinden yapılan analizde, şiirdeki sözcüksel, biçimbilimsel, sesbilimsel ve üslup unsurlarının sanatsal ifade oluşturmadaki önemi açıklanmıştır. Şairin bireysel üslubu, kelime seçimi ve doğa-insan paralelliği bilimsel olarak değerlendirilmiştir.

Anahtar kelimeler: Zulfiya, şiir, sanatsal üslup, imgesel ifade, sözcük bilimi, ses uyumu, paralellik, dil-şiir analizi.

Kirish

O'zbek she'riyatida ayol qalbi kechinmalari, sevgi va sadoqat, ayriliq va matonat tuyg'ularini Zulfiyachalik teran, samimiy va jozibali kuylagan boshqa bir ijodkorni topish qiyin. Uning she'riyati shunchaki his-tuyg'ular bayoni emas, balki chuqur falsafiy mushohada va yuksak lingvo-poetik mahorat mahsulidir. Zulfiya ijodini o'rganish — uning o'ziga xos individual uslubini, so'z tanlash va qo'llash mahoratini hamda she'riy asarlaridagi tasviriy vositalarni lisoniy sathlarda tahlil qilishni taqozo etadi. Shoiraning **"Ko'rganmiding ko'zlarimda yosh"** nomli she'ri buning yorqin namunasidir.

Sog'inganda izlab bir nishon,

Qabring tomon olar edim yo'l.

Keltirarding menga bir zamon,

Endi har chog' men eltaman gul.

Keldim. Uzoq qoldim men sokin,

Sening aziz boshingda yolg'iz,

Osmon tiniq edi va lokin,

Parcha bulut yetib keldi tez.

Ko'kda mening boshimda turib,

Go'yo yuragimda qalqdi u.

Ko'zimdagi yoshimni ko'rib

U ham to'kdi yoshini duv-duv.

Biz yig'ladik tepangda shu kun,

Keldingmi deb ko'tarmading bosh.

Ayt-chi, senla baxtiyor onlar

Ko'rganmiding ko'zlarimda yosh?

Lingvistik tahlil va Asosiy natijalar

Leksik jihat:

She'rda ishlatilgan so'zlar va iboralar lirik qahramonning ichki ruhiy holatini, ayriliq va abadiy sog'inch dardini yorqin ochib beradi. Shoir a o'z ijodiga xos bo'lgan elegik (g'amgin) va xotira leksikasidan unumli foydalanadi.

"Nishon", "qabr", "gul", "yosh", "parcha bulut" kabi so'zlar she'rning umumiy semantik maydonini (g'am va sadoqat) belgilaydi. "Ayt-chi, senla baxtiyor onlar, ko'rganmiding ko'zlarimda yosh?" ritorik so'rog'idagi "baxtiyor onlar" va "ko'zlarimda yosh" antonimik semantikaga ega bo'lib, o'tmishdagi baxt va bugungi ayriliq fojiasini kontrast (guruhlararo qarama-qarshilik) orqali yuzaga chiqaradi [1].

"Endi har chog' men eltaman gul" misrasidagi "har chog'" ravishi harakatning uzluksizligini, ya'ni shoir a vafosining abadiyligini leksik jihatdan ta'minlab turibdi.

1.Qosimova D. O'zbek adabiy tili uslubi. – Toshkent: Fan, 2016. – B. 45-48.

Fonetik jihat: Evfoniya va Alliteratsiya

She'rda tovushlar va ularning uyg'unligi hissiy ohangni yaratishda muhim rol o'ynaydi. She'rning fonetik qurilishida asosan unli va undosh tovushlarning mahorat bilan taqsimlanishi (evfoniya) ko'zga tashlanadi.

Ayniqsa, so'nggi banddagi "Ko'kda mening boshimda turib... Ko'zimdagi yoshimni ko'rib, U ham to'kdi yoshini duv-duv" misralarida portlovchi va sirg'aluvchi undoshlarning, shuningdek, takrorlanuvchi "o'", "o", "i" unlilarining ohangdoshligi (assonans) va "duv-duv" taqlidiy so'zining fonetik tasviriyligi yomg'irning to'kilishi hamda ko'zyosh oqimini vizual tarzda quloqqa eshittiradi. Bu esa she'riy ritmning tabiiyligi va musiqiyligini kuchaytiradi [2].

Morfologik jihat: Fe'l shakllari va Tashxis (Jonlantirish)

Morfologik sathda fe'llarning zamon va shaxs-son qo'shimchalari orqali ifodalanishi lirik voqelikning vaqt kontekstini aniq ko'rsatadi. Shoir o'tmish zamon fe'llarini ("keltirardim", "edi", "ko'rganmiding") bugungi ijro fe'llari ("olar edim", "eltaman", "yig'ladik") bilan zidlaydi. Bu orqali lirik qahramonning hayoti ikki xil dunyoga — u bor bo'lgan baxtli o'tmish va u yo'q bo'lgan g'amgin bugunga bo'linganligi ko'rinadi.

Shuningdek, she'rning bosh badiiy tasvir vositasi bo'lgan tashxis (jonlantirish) morfologik va semantik sintez orqali qurilgan: "Parcha bulut yetib keldi tez... U ham to'kdi yoshini duv-duv". Bu yerda insonga xos bo'lgan "yosh to'kish" (yig'lash) harakat fe'li tabiat hodisasi (bulut)ga

2. Erkinov R. O'zbek she'riyatida lingvistik tahlil. — Toshkent: Fan, 2012. — B. 76.

ko'chirilishi orqali tabiat va inson lisoniy jihatdan birlashtirilgan.

Sintaktik jihat: Psixologik Parallelizm va Ritorik jumlar

Sintaktik sathda mazkur she'r mukammal psixologik parallelizm asosiga qurilgan. Shoir "men yig'ladim" demaydi, balki inson qalbidagi dard bilan osmondagi bulutning yomg'ir bo'lib yog'ishini sintaktik parallel jumlar orqali bog'laydi: "Biz yig'ladik tepangda shu kun". Bu gapdagi "Biz" olmoshi sub'ekt (shoir) va tabiat (bulut)ni bitta sintaktik butunlikka aylantirgan [3].

She'rning yakuniy qismida so'z tartibining buzilishi (inversiya) va ritorik so'roq gapdan ("Ayt-chi, senla baxtiyor onlar, Ko'rganmiding ko'zlarimda yosh?") foydalanilganligi matndagi emotsionallik darajasini eng yuqori nuqtaga olib chiqadi. Bu sintaktik qurilma o'quvchini ham shoir bilan birga chuqur mushohada va hayajonga sherik bo'lishga chorlaydi.

Xulosa

"Ko'rganmiding ko'zlarimda yosh" she'ri lingvistik tahlil etilganda, Zulfiyaning badiiy til imkoniyatlaridan va o'zbek tilining boy tasviriy xazinasidan yuksak mahorat bilan foydalanganligi ma'lum bo'ladi. Leksik, fonetik, morfologik va sintaktik vositalar uning she'rlarida shunchaki texnik element emas, balki ayriliq dardini, o'chmas sadoqat va matonat falsafasini yetkazuvchi jonli lisoniy tizimdir. Zulfiya o'zining individual-uslubiy mahorati bilan o'zbek adabiy tilining ifoda va tasvir imkoniyatlarini yanada boyitgan buyuk ijodkordir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Zulfiya. Tanlangan asarlar. — Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot, 1981.

2. Qosimova D. O'zbek adabiy tili uslubi. — Toshkent: Fan, 2016. — B. 45-48.

3. Erkinov, R. O'zbek she'riyatida lingvistik tahlil. – Toshkent: Fan, 2012.
4. Tursunov, M. Badiiy til va stilistika. – Samarqand: Sharq, 2015. – B. 112.
5. Abduazizov, A. Tilshunoslikka kirish. – Toshkent: O'zbekiston milliy ensiklopediyasi, 2019.